

שיעור כללי

הגירושין בישראל והסיבות המצדיקות גירושין

בשיעורנו נעסוק בעזרת ה' ביסוד עניינם של הנישואין והגירושין בישראל. חלק מהשיעור יעסוק בעניינים מן המשנה הראשונה במסכת ואילו חלקו יעסוק בהרחבה במשנה האחרונה העוסקת בסיבות המצדיקות גירושין לפי שיטות התנאים השונות.

- **הסוגייה בריש מסכתין**
 - **משנה ב.** 'המביא גט' ודברי **הרמב"ן** המבאר מדוע פתחו דווקא בנושא זה.
 - **רש"י** בד"ה 'המביא' ו**תוס'** בד"ה 'ממדינת הים'.
 - **חתם סופר** ריש מסכתין.
 - **תוד"ה** המביא גט בקטע המתחיל 'ומה שנוהגין לכתוב י"ב שורות בגט'.
 - לגבי טעמו של התוס' שספר דברים אינו חוזר על הקודמים עיין הקדמת הרמב"ן לספר דברים.
- **הסוגייה בסוף המסכת**
 - **משנה צ.** 'בית שמאי אומרים', **גמרא שם** עד 'אל' רב משרשיא לרבא'. ועוד **גמרא שם צ:** 'כי שגא שלח' עד סוף המסכת.
 - **רמב"ם** בפירוש המשניות למשנה שם, **רמב"ם** פרק י' מהלכות גירושין הלכה כאל- כמי פסק הרמב"ם?.
 - **חידושי המאירי** למשנה שם.
 - **אבודרהם** הלכות ברכת המצוות בביאור מה שאין מברכין על הגירושין. כיצד דבריו מכוונים לפי הסוגיות שלנו.
 - **תוס' צ.** ד"ה בית שמאי סברי.
 - **חידושי תפארת יעקב** על התוס' שם. **חידושי פני יהושע** על התוס' שם.
- **מקורות נוספים לעיון:**
 - גמ' שבת כה: בברייתא 'תנו רבנן איזהו עשיר'.
 - מסכת כלה רבתי פרק ט' הלכה א'.
 - הפסוקים במלאכי פרק ב' עם רש"י ורד"ק שם

חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף ב עמוד א

ויש תימה תנא מהיכא סליק דקתני המביא, ואיכא למימר התם קאי דתנן וקונה את עצמה בגט בפ"ק דקדושין, ומיהו הו"ל לפרושי הלכות הגט ברישא אלא איידי דתקנתא היא חביבא ליה ואקדמה.

חתם סופר מסכת גיטין דף ב עמוד א

המביא גם ממדינת הים, כ' רמב"ן תנא אהיכי קאי תנא אריש מס' קידושין קאי דתנן וקונה א"ע בגט ומתחיל בשליחות הגט משום דהוה תקנתא חביבא ליה, ולולי דבריו היה נ"ל משום אחריותא בפורענותא לא מתחיל במגרש ע"י ערות דבר או קטטה כי לא מצאה חן בעיניו, ע"כ התחיל במשלח ממדינת הים לטובתה ורצונה שלא לעגנה, וע"כ התחיל המביא גימטרי' ח"ן במקום אם לא תמצא חן, ובתו"ס כתב דתנא קאי ארפ"ב דקדושין דיליף מושלחה שליח גם, הנה מדברי שניהם נלמד לסדר גיטין אחר קדושין דלא כסדר הרמב"ם דלקמן א"ה, ובענין חיים על משניות כתב דתנא קאי אמתני' דמס' יבמות ק"ז ע"א מה בין גם למיתה שהכתב מוכיח, וה"ה דהומ"ל מתני' שם כ"ה ע"א המביא גם ממ"ה לא ישא את אשתו, ונכון הוא:

רמב"ן דברים הקדמה

הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רוב מצות התורה הצריכות לישראל ולא יזכיר בו דבר בתורת כהנים ולא במעשה הקרבנות ולא בטוהרת כהנים ובמעשיה' שכבר ביאר אות' להם והכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה אבל בישראל יחזיר המצות הנוהגות בהם פעם להוסיף בהם ביאור ופעם שלא יחזיר אות' רק להזהיר את ישראל ברוב אזהרות כמו שיבאו בסי' הזה בעניני עבודת גלולי אזהרות מרובות זו אחר זו בתוכחות וקול פחדים אשר יפחיד אותם בכל ענשי העבירות ועוד יוסיף בספר הזה כמה מצות שלא נזכרו כלל כגון היבוס ודין המוציא שם רע והגרושין באשה ועדים זוממין וזולתן וכבר נאמרו לו כולן בסיני או באוהל מועד בשני הראשונים קודם המרגלי' כי בערבות מואב לא נתחדשו לו אלא דברי הברית כאשר נתפרש בו ועיי' לא נאמר בספר הזה וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל או דבר אל בני ישראל ואמרת אליה' מצוה פלונית אבל לא נכתבו המצות בספרי' הראשונים שידבר עם יוצאי מצרים כי אולי לא נהגו באותן המצות רק בארץ אף על פי שהן חובת הגוף כאשר בא בענין הנסכים או מפני שאינן תדירות לא הזכיר רק בבנים נוחלי הארץ וטרם שיתחיל בביאור התורה התחיל להוכיחם ולהזכיר להם עונותיה' כמה ימרוהו במדבר וכמה שהתנהג עמהם הקדוש ברוך הוא במדת רחמי' וזה להודיע חסדיו עמה' ועוד שיוכחו בדבריו שלא יחזירו ללקולסם פן יספו בכל חטאתם ולחזק לבם בהודיעו אותם כי במדת רחמי' יתנהג עמה' לעולם שלא יאמר אדם לא נוכל לרשת את הארץ כי אין אדם אשר לא יחטא ומיד תהיה מדת הדין מתוחה כנגדנו ונאבד ולכן הודיעם משה רבינו כי הקדוש ברוך הוא רחמן מלא רחמים כי הסליחה והמחילה ממנו יתי' סיוע ועזר לבני אדם בעבודתו וכענין שאמר הכתוב כי עמך הסליחה למען תורא:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת גיטין פרק ט

[י] בית שמאי נסמכין במלה ערוה. ובית הלל באמרו דבר. ודברי ר' עקיבה דחויים, לפי שאם מצא נאה ממנה ישאנה עליה ולא יגרש את זו בעוד שלא חטאה שום חטא והיא מתאימה לדעותיו. והלכה כבית הלל.

רמב"ם הלכות גירושין פרק י' הלכה כא

לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה, ולא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה, ולא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר +דברים כ"ד+ כי מצא בה ערות דבר, ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה, אבל שנייה אם שנאה ישלחנה.

בית הבחירה (מאירי) מסכת גיטין דף פט עמוד ב

אמר המאירי בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו לכתחלה אלא אם כן מצא בה ערות דבר ר"ל דבר זמה ובית הלל אומרים אפי' הקדיחה תבשילו ר"ל שאינה משתדלת בצרכי ביתו להושיבם על אפניהם והענין דרך כלל הוא שמסרבת לו ואינה מתנהגת על פי רצונו ור' עקיבא אומר אפי' מצא אחרת נאה הימנה כלומר אפי' בלא שום טעם אלא מצד הרצון ואין הלכה לא כר' עקיבא ולא כבית שמאי אלא כבית הלל ומכל מקום אף בלא שום סבה אם גירש גירש ואינו בעמוד והחזר שהרי באונס נאמר לא יוכל לשלחה כל ימיו כלומר שכל ימיו בעמוד והחזר הא שאר בני אדם לא:

